

CONTACT

BLAD

Historische Vereniging

Barendrecht

de Jaargang nr. 29

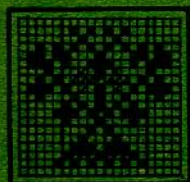
december 1986

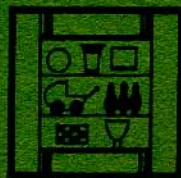
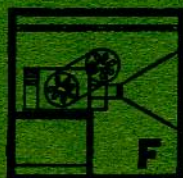
2e BARENDRECHTSEWEG 181

JAAR

10 JAAR

10 JAAR

REDACTIE

Mw. G.M.H. Eijkenaar-van der Haak
Wilhelminastraat 19
tel. 12110

Mw. J.W.E. Kouw
Singel 32
tel. 16059

Illustraties: Mw. H.A. Plomp-Monshouwer
Develsluis 6
Heerjansdam
tel. 01857 - 1923

Hr. J.M.J. Tieman
Vlietweg 12
tel. 14103

Hr. H. van Herwerden
1e Barendrechtseweg 136
tel. 12789

+++++

CONTRIBUTIE

Minimaal f 13,50 per jaar. Het beschikbaar stellen van een extra bijdrage wordt zeer op prijs gesteld. Overmaken van de contributie kan geschieden op giro-nummer

25 30 926 t.n.v. de Historische Vereniging Barendrecht.

+++++

VAN DE REDACTIE

Ook op deze plaats aandacht gewijd aan het tweede lustrum van onze vereniging.

Vergelijkingen gaan mank, zoals het gezegde luidt, maar de verleiding is groot om er toch op terug te grijpen. De vergelijking met een familiefeest, bijvoorbeeld een zilveren bruiloft; de inmiddels volwassen kinderen en hun ouders. Onmiskkenbaar is daar de vaderfiguur; even onmiskkenbaar zijn de zelfstandige kinderen, geleidelijk voortgekomen uit het oorspronkelijke (verenigings)verband; namelijk de werkgroepen en de redactie van het Contactblad. Daar is ook de oogappel, met het koosnaampje "museum".

De kinderen zijn hun eigen weg gegaan, maar komen toch elk jaar éénmaal op bezoek, de algemene vergadering. Zij leggen dan verantwoording af ten overstaan van de gehele familie.

Tot de familie behoren zelfs pleegkinderen, die soms plotseling komen opdagen voor bezoek aan een tentoonstelling. Maar niet zelden zijn die ook bereid de handen uit de mouwen te steken als de vereniging een beroep op hen doet; onder hen zijn timmerlieden, huisschilders en nog vele andere handige lieden.

Zo omstreeks de zilveren bruiloft vliegen de kinderen uit en gaan de ouders denken aan kleiner wonen. En nu gaat bovengeschreven vergelijking pas goed mank!

Kleiner wonen: kun je denken.

De koorts van plannen maken heeft, met name de laatste maanden, om zich heen gegrepen.

Stel je voor, de inmiddels opgebouwde verzameling, deze loot met het koosnaampje, zal die naam nog eens kunnen waarmaken.

Met beide benen op de grond, niet meer belemmerd door de verplichting een eenmaal getrokken vergelijking te moeten doortrekken, spreekt de redactie de wens uit dat het de vereniging, in al haar geledingen, goed moge gaan in de komende jaren.

Na de woorden op de vorige bladzijde, gewijd aan ons tienjarig bestaan, nog iets over de inhoud van ons 29e nummer.

Op bladzijde 3 onder de bestuursmededelingen een uitnodiging om aanwezig te zijn bij de viering van TIEN JAAR HISTORISCHE VERENIGING BARENDRECHT.

De heer Van der Schoor houdt U op de hoogte van de kelder (blz. 3).

De Werkgroep Historisch Boerderijonderzoek is haar werkzaamheden begonnen en geeft op blz. 5 een eerste verslag. De heer Overwater zet op blz. 6 de serie "Straatnamen in Barendrecht" voort en belicht dit keer de straatnamen in Molenvliet.

Volgend jaar staat de watertoren al 75 jaar lang op zijn plekje naast de Dorpskerk. De heer Van Herwerden wijdt enige bladzijden aan "onze", thans unieke, Watertoren (blz. 13).

Naar aanleiding van de ontdekking van de dichtgemetselde kerkramen, die tevoorschijn kwamen bij de herbouw van de winkel van Baan aan de Dorpsstraat, heeft de heer Van Herwerden een samenvatting gemaakt van een artikel van de hand van de heer J.E.J. Blinde over de kerkscheiding in Barendrecht, (blz. 20).

En leest U vooral ons Boekennieuws op blz. 23 met de aankondigingen van twee BARENDRECHTSE boeken!

BESTUURSMEEDEDELINGEN

Op de bladzijde hiernaast onze belangrijkste mededeling. Hieraan behoeft niets meer te worden toegevoegd!

NIEUWE LEDEN

Het aantal leden van onze vereniging bedroeg op 1 november j.l. 302!

?	: mw. J.C. v.d. Griend-Leenheer	Barendrecht
juli	: Wijkvereniging Smitshoek	Smitshoek
21 oktober	: M.A. Ouwens	Barendrecht
7 november	: mw. J.F.H. Rijsdijk-Jongejan	"

HET BESTUUR VAN DE
HISTORISCHE VERENIGING BARENDRECHT

nodigt U hierbij uit aanwezig te zijn bij de viering
van het tienjarig bestaan van de vereniging op
10 december 1986 in het Cultureel Centrum "De Schalm".
Het programma is als volgt:

19.30-20.30	Opening Presentatie van vijf werkgroepen Aanbieding twee boeken en nog iets
20.30-22.00	Receptie en bezichtiging werkzaamheden werkgroepen
Uiterlijk 23.00	Sluiting.

WIJ VERWACHTEN AL ONZE LEDEN!

VERHUIZEN NAAR DE KELDER

Nee, we hebben nog niets gehoord van de zijde van het
gemeentebestuur, van de Raadsvergadering van 1 septem-
ber j.l. Er heeft nog geen samenspraak plaatsgevonden
(we schrijven dit op 20 november).

Dat wil niet zeggen, dat wij stil gezeten hebben. We
kregen intussen van gemeentewerken, na overleg met wet-
houder mr. D. Vermaat, een tekening van de kelder. Aan
de hand hiervan kunnen we ons enigszins voorstellen hoe
het onzerzijds zal kunnen worden.

We zijn gaan rekenen, intekenen en comprimeren. Want we
hebben zoveel en je wilt het na tien jaar verzamelen
toch eindelijk wel eens aan de schenkers laten zien,
dat we er goed op gepast hebben en dat alles wat men
schonk er nog is!

Enfin, met passen en meten kwam een ruwe schets. Je moet toch eerst zelf een idee gevormd hebben. Toen vroegen we de werkgroepen naar hun wensen. Werk-, studie-, documentatie- en opslagruimte. Raadt U het al? De wensen bedroegen voor de meesten twee keer zoveel m^2 als op onze eerste schets stond aangegeven.

Kalm blijven en een paar nachtjes rustig slapen. En dan: dit moet bij dat, want niet allen werken op dezelfde tijd. Wie het eerst invult op welke dag, 's morgens, 's middags of 's avonds, kan zijn gang gaan. Niet alle ruimten komen meteen vol, dus doe je voorlopig samen. De maten van de grote stukken zijn opgenomen. We gaan eerst met malletjes experimenteren voor een aardige indeling. Bovendien zijn ook onze stellingen, enz. uitneembaar en kunnen dus weer worden gebruikt.

In een oude boerderij heb je in elke kamer voldoende kasten. Hier niet. We kunnen ook geen slaapkamerspullen in de huiskamer zetten; er moeten kasten, tafels, stoelen en rekken bijkomen. In een grotere ruimte moet je het anders gesorteerd neerzetten dan nu, om het overzichtelijk te maken.

Onze ruwe schatting waaraan we steeds dachten van zo'n 1000 m^2 blijkt zo gek nog niet. Hier is 623 m^2 aan twee zijden van een gang van 4 m breed. Als we passen en meten krijgen we het meeste erin.

We blijven in blijde verwachting van een uitnodiging. Direct na een gunstige bespreking beginnen we om zoveel mogelijk alvast voor de verhuizing klaar te maken. Dat kost meer dan een jaar tijd. Het streven zal dan zijn om alles gereed te hebben zo rond de opening van het nieuwe gedeelte.

Was het alvast maar zover....!

G. van der Schoor

WERKGROEP HISTORISCH BOERDERIJ ONDERZOEK

De boerderij van de landbouwer D. Mooijaart, gelegen aan de Middeldijk 74/76, was het eerste object van onderzoek op 30 oktober 1986. Reden hiertoe was onder meer de uiterlijke vorm van het gebouw. Het woonhuis staat dwars op de lengte-as van de schuur en vormt daarmee als het ware een letter T. Er is daarom sprake van een T-huis en die vorm komt in veel Nederlandse provincies voor. De schuur heeft grote inrijdeuren in de zijwand. Vroeger konden daardoor de hoog met koren en hooi beladen menwagens tot voor de tasruimte worden gereden om te worden gelost. Die dorsvloer of deel ligt dus dwars op de lengterichting van de schuur. Barendrecht telt nog enkele boerderijen van dit zogenaamde dwarsdeeltype. Vermoedelijk stammen zij uit de zeventiende eeuw en vormen zij de oudste categorie boerderijen in het Overmaasse. Toen die mendeuren wijd voor ons werden geopend, was de constructie van de gebinten ook duidelijk waarneembaar. De schuur bleek uit drie beuken of schepen te zijn opgebouwd. Net als in een driebeukige kerk is er dan een middengedeelte met in de lengterichting aan beide zijden een rij (houten) stijlen, die de kap en de tas dragen; tussen de stijlenrijen en de zijgevels bevinden zich aan beide zijden van de middenbeuk de zijbeuken. De koeienstal was in de westelijke zijbeuk ondergebracht. De boer heeft nog wat mestvee op stal.

Al deze gegevens en nog vele andere werden ingevuld op een door de Stichting Historisch Boerderijonderzoek (gevestigd bij het Openlucht Museum te Arnhem) ontwikkeld formulier. Ondertussen deed de fotograaf datgene wat van hem werd verwacht, hij legde het geheel en de details vast op zwart/wit foto's.

Tijdens het koffiedrinken bij mevrouw Mooijaart hadden we gelegenheid om de heer Mooijaart Sr. (82 jaar) aan te spreken over de geschiedenis van de boerderij voor zover hem bekend. De Mooijaarts stammen uit Flakkee, zijn vader had in 1922 (hijzelf was toen 18 jaar) de stee aan de Middeldijk te Barendrecht gekocht van de familie Van der Tholen. Of er nu twee of drie generaties Van der Tholens op boerden is onduidelijk. Zo ook de vraag wie voor hen op de boerderij "zaten". Of dat

Leeuwenburgs geweest zijn, zoals door een kenner van de Barendrechtse boerengeschiedenis, de heer A.C. den Otter Dzn. wordt vermoed, zal uit archiefonderzoek moeten blijken. Dat onderzoek belooft nog een hele klus te worden!

Rest ons te vertellen, dat de ontvangst een hartelijk, geïnteresseerd en allergezelligst karakter droeg. Om ongeveer 13.15 uur verlieten wij de familie met een schat aan informatie, die de komende tijd tot bezinking kan komen.

Bedankt familie Mooijaart!

A.G.W. Wesdorp

* * *
10
* * *

STRAATNAMEN IN MOLENVLIET

De straatnamen in Molenvliet werden genoemd naar ambachtsheren en -vrouwen, die in de periode 1264-1858 een of meer van de ambachtsheerlijkheden Oost-Barendrecht, West-Barendrecht en Carnisse in hun bezit hadden. Aanvankelijk werd het ambacht in leen gegeven door een leenheer, die het recht had om het leen terug te nemen na het overlijden van de ambachtsheer of om het aan diens erfgenamen over te dragen. Later was het ambacht een eigendom, dat nagelaten of verkocht kon worden.

Oost-Barendrecht was ongeveer het gebied ten oosten van de Barendrechtse wegen, West-Barendrecht lag ten westen daarvan en Carnisse ongeveer ten westen van de Carnisseweg.

In 1273 werd het ambacht Carnisse reeds vermeld en in 1264 de andere ambachten. Sedert 1736 was de ambachtsheer

van Carnisse tevens in het bezit van het ambacht West-Barendrecht en sedert 1848 waren de drie ambachten in het bezit van dezelfde persoon.

Het bezit van een ambachtsheerlijkheid betekende heerlijke rechten, zoals: de rechtspraak, het recht tot benoeming van schout, predikant, polderbesturen, enz. en daarnaast ontvangsten uit de opbrengst van landbouw, veeteelt en visserij.

In 1798 werden de heerlijke rechten onder Frans bewind sterk beknot, in 1814 na de verdrijving der Fransen en enigszins hersteld en in 1848 nagenoeg opgeheven.

De straatnamen in Molenvliet herinneren aan personen en families, die vroeger niet alleen in Barendrecht, maar ook daarbuiten belangrijke posities bekleedden.

VAN RIEDEVLIET

Dirk van Riede was reeds voor 1264 beleend met het ambacht van Oost-Barendrecht. In 1275 was hij opziener van de Grote Waard, het gebied tussen Dordrecht, Heusden, Geertruidenberg en Maasdam. In 1320 verkocht Dirk van Riede of zijn zoon Dirk het ambacht aan Jan Gillisz Oem.

JAN GILLIS OEMVLIET

Jan Gilliszoon Oem was door aankoop de tweede ambachtsheer van Oost-Barendrecht. Het wapen van onze gemeente Barendrecht is ontleend aan het wapen van deze familie Oem. Jans zoon en opvolger Gillis Jansz overleed in 1346, waardoor diens dochter Machtelt Oem ambachtsvrouw werd. In 1361 trouwde zij Dirk van Wassenaar.

VAN WASSENAARVLIET

Dirk van Wassenaar, burggraaf van Leiden, werd ambachtsheer van Oost-Barendrecht door zijn huwelijk met Machtelt Oem in 1361. Een van zijn opvolgers was Johan, heer van Wassenaar, van Catwijck, van Voorschoten, van Valkenburg en burggraaf van Leiden, die in 1483 medeonder-tekenaar was van het besluit om de polder Binnenland weer te bedijken. De familie van Wassenaar hield het ambacht in bezit tot Maria van Wassenaar, een nicht van keizer Karel V, in 1544 overleed. Zij was gehuwd met Jacob, graaf van Ligne. Hun kleinzoon Lamoraal, graaf van Ligne, verkocht het ambacht in 1603 aan Arent Maertens.

ARENT MAERTENSVLIET

Arent Maertens was heer Van Zwijndrecht en Schobbelands-ambacht. In Dordrecht herinnert het Arent Maertenshofje aan hem als schepen van deze stad. Hij kocht het ambacht Oost-Barendrecht van Lamoraal, graaf van Ligne en werd in 1615 hiermee beleend. Na zijn overlijden in 1629 kwam het ambacht aan zijn dochter Alida, die naar haar bezit van Barendrecht werd genoemd. Zij was gehuwd met Cornelis van Beveren, waardoor het ambacht aan het geslacht Van Beveren kwam.

VAN BEVERENVLIET

Cormelis van Beveren (1568-1641) was dijkgraaf van de Alblasserwaard en de Zwijndrechtse Waard, burgemeester van Dordrecht, bewindhebber van de West-Indische Compagnie, enz. Hij werd in 1629 ambachtsheer van Zwijndrecht en Oost-Barendrecht als echtgenoot van Alida van Barendrecht. Zijn afstammelingen hadden het ambacht in bezit tot Lidia van Beveren, in 1665 gehuwd met Nicolaas van der Dussen, in 1702 overleed.

Zijn zoon Abraham van Beveren (1604-1663) was baljuw en dijkgraaf van Strijen, burgemeester van Dordrecht, had zitting in de Raad van State, enz. Hij kocht de heerlijkheid West-Barendrecht in 1643 van Frederik Wilhelm van Bronkhorst en overleed kinderloos in 1663. Zijn erfgenamen droegen in 1698 het ambacht over aan Kornelis de Roovere.

VAN DER DUSSENVLIET

Nicolaas van der Dussen, heer van Zouteveen, werd in 1679 ambachtsheer van Oost-Barendrecht als echtgenoot van Lidia van Beveren. Zijn afstammeling Jacob van der Dussen kocht in 1844 de heerlijkheden West-Barendrecht en Carnisse, waardoor deze ambachtsheer was van de drie Barendrechtse ambachten. In 1858 verkocht hij dit bezit aan de Dordtse bankier Herman de Kat. Dit geslacht Van der Dussen is in 1909 uitgestorven.

VAN MINNEBEKEVLIET

Jacob Dammaszoon van Minnebeke ontving in 1442 het ambacht West-Barendrecht in leen van Philips, hertog van Bourgondië. Als burgemeester van Dordrecht werd hij in de jaren 1473-1482 genoemd. Na zijn overlijden in 1487 kwam het ambacht aan zijn zoon Jacob Jacobszoon van Minnebeke, die de heerlijkheid in 1491 overdroeg aan Elizabeth van Loon, gehuwd met Frank van Praet van Moerkerken, heer van Merwede en kamerheer van Karel van Bourgondië. Deze overdracht werd dat jaar goedgekeurd door keizer Maximiliaan en Philips van Oostenrijk.

VAN BRONKHORSTVLIET

Harmen van Bronkhorst was heer van Batenburg en Stein. Hij werd in 1537 ambachtsheer van West-Barendrecht als echtgenoot van Petronella van Praet, kleindochter van Frank van Praet, die het ambacht in dat jaar erfde van haar broer Willem. Zij droeg West-Barendrecht over aan haar zoon Karel, die in 1563 hiermee beleend werd door de Spaanse koning Philips II. Karel werd in 1580 te Keulen doodgestoken. Diens zoon Maximiliaan, graaf van Bronkhorst, heer van Batenburg, Stein en West-Barendrecht, overleed in 1641. Zijn zoon Frederik Wilhelm van Bronkhorst verkocht het bezit in 1643 aan Abraham van Beveren.

DE ROOVEREVLIET

Kornelis de Roovere (1648-1706), burgemeester van Dordrecht, werd ambachtsheer en dijkgraaf van West-Barendrecht in 1698. Zijn moeder was een zuster van Abraham van Beveren, die in 1663 als ambachtsheer overleed. Zijn dochter Sophia Dina de Roovere erfde in 1706 het ambacht en huwde in 1716 Dirk van Leiden, waardoor het bezit aan de familie van Leiden kwam.

VAN LEIDENVLIET, VAN PALLANDTVLIET

Dirk of Diederik van Leiden (1695-1764) was heer van de Stad Vlaardingen, Vlaardingerambacht, Hardinxveld, Oostvoorne, Rockanje, Nieuwenhoorn, enz. Heemraad van het Land van Voorne, raad en schepen van de Stad Leiden,

enz. In 1716 huwde hij Sophia de Roovere (1699-1738), die in 1706 West-Barendrecht had geërfd. In 1736 kocht hij de heerlijkheid Carnisse van Louisa Isabella van Brakel. In 1764 kwamen de ambachten aan hun zoon Jan (1721-1782), baron van Leyden, generaal-majoor der Cavalerie, die ongehuwd overleed. In 1783 kwamen de beide ambachten aan diens broer Cornelis Pieter (1738-1790). Diens zoon Frederic Auguste (1768-1821), baron van Leyden, heer van Warmond, liet de twee ambachten na aan zijn vrouw Augustina L.C. van Pallandt (1778-1844), waarna Jacob van der Dussen door aankoop eigenaar werd.

VAN KRONENBURGVLIET

Willem van Kronenburg wordt als heer van het ambacht Carnisse vermeld in 1377. Het is ons niet bekend hoe en wanneer hij dit bezit verwierf en wanneer hij overleed.

VAN DEN BOETZELAERVLIET

Wessel van den Boetzelaer (1500-1575), Vrijheer van Asperen en Langerak, was gehuwd met Fransina van Praet, die in 1537 het ambacht Carnisse erfde van haar broer Lodewijk van Praet. Hun achterkleinzoon Frederik Hendrik van den Boetzelaer (....-1674) verkocht het ambacht in 1643 aan Cornelis Musch (1593-1650), hoogheemraad van Delfland, heer van Waalsdorp, Nieuweveen, griffier van de Staten.

ELISABETH CATSVLIET

Elisabeth Cats (1618-1673) huwde in 1636 Cornelis Musch en hertrouwde in 1652 met Diederik Pauw (1618-1688). Zij was ambachtsvrouw van Carnisse sedert 1643, toen Cornelis Musch deze heerlijkheid kocht en sedert 1650 als diens erfgename tot haar overlijden in 1673.

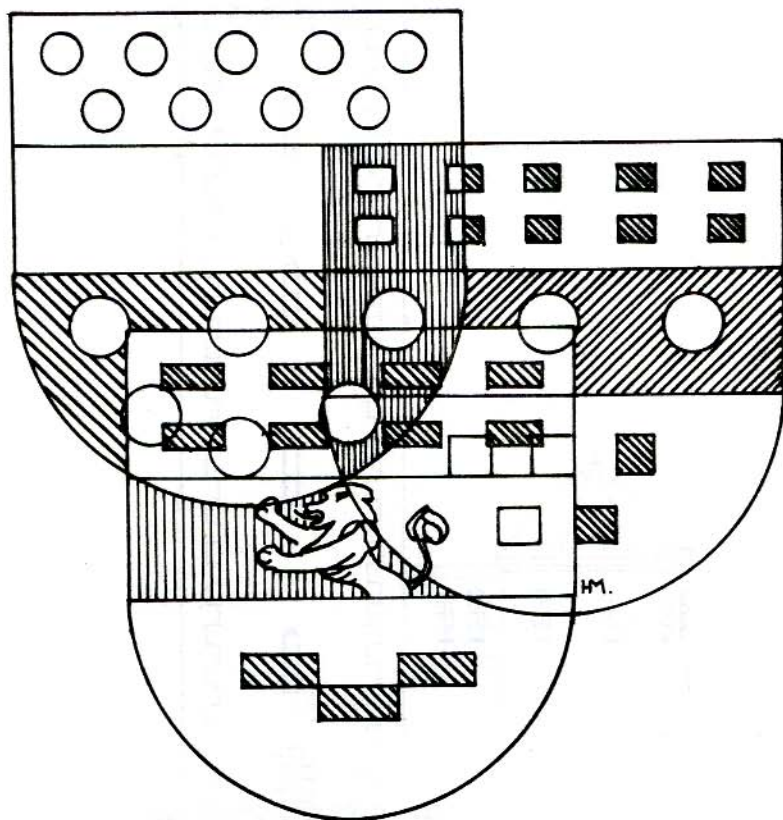
JACOBA POMPEVLIET

Jacoba Elisabeth Pompe (ca. 1654-1719) erfde de heerlijkheid Carnisse in 1688 van haar moeder Maria Elisabeth Musch, een dochter van de reeds genoemde Cornelis Musch en Elisabeth Cats. Jacoba huwde in 1686 met Willem Frederik van Brakel (1660-1752). Na haar overlijden kwam het ambacht aan haar dochter Louisa Isabella.

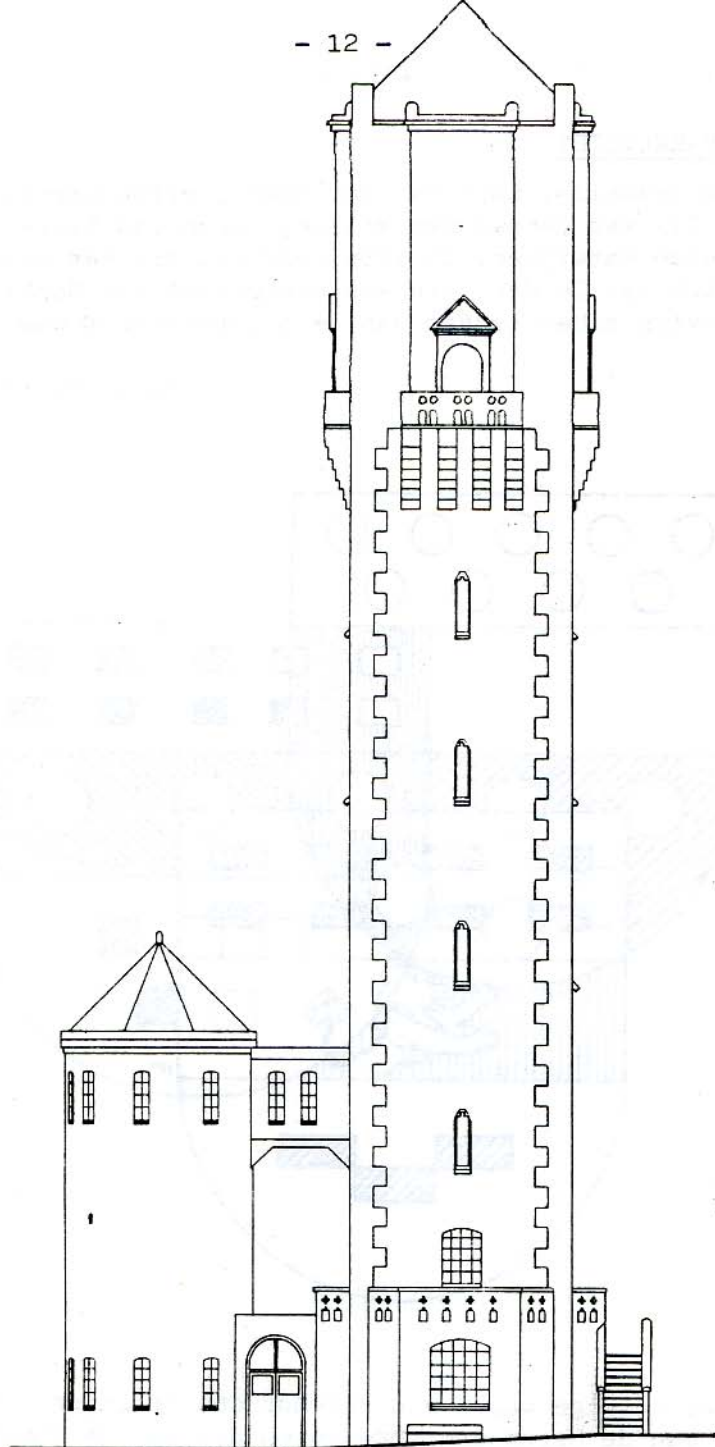
VAN BRAKELVLIET

Louisa Isabella, barones van Brakel, erfde Carnisse in 1720. Zij was gehuwd met Willem, baron van Liere, heer van beide Katwijken. In 1736 verkocht zij het ambacht aan Dirk van Leiden, die als echtgenoot van Sophia Dina de Roovere ambachtsheer van West-Barendrecht was.

A.M. Overwater

Hoe het huidige wapen van Barendrecht ontstond uit het wapen van de heren van Merwede en dat van de familie Oem, wordt beschreven in Contactblad nr. 18 van maart 1984.

westgevel

Schaal: plm. 1:200

ENIGE GEGEVENS TER TOELICHTING OP TEKENING VAN
WATERTOREN TE BARENDRECHT

D.d. 2 maart 1910 besluit de gemeenteraad tot stichting van een gemeentelijke bronwaterleiding;
op 2 april daaraanvolgend valt het raadsbesluit, het westelijke gedeelte van de oude begraafplaats - sedert 1871 niet meer in gebruik als zodanig - voor f 6.000,-- aan te kopen;

bij gemeentelijke verordening van 3 april 1911 wordt bepaald, dat iedere woning gelegen binnen een afstand van 200 m van het buizenet, aangesloten moet zijn;
tenslotte regelt een verordening, bij besluit van de raad van 21 februari 1912 vastgesteld, de voorwaarden tot levering van water voor de gemeente Barendrecht.

In 1911 wordt de bouw van de toren, waarvan de hoogte is bepaald op 36 m, aangevangen (besluit raad d.d. 8 mei 1911). Kosten f 14 490,--. Bouwplek, genoemde voormalige begraafplaats. Deze toren is te voorzien van een cirkelvormig reservoir van 120 m³ inhoud, een machinekamer, een fitterswerkplaats en is gefundeerd op 64 houten heipalen van 14 m elk.

Voor f 3 500,-- wordt de kleine bijtoren als filtergebouw opgetrokken. Bouwmateriaal beide torens: baksteen en beton.

Architect: Roelof Kuipers, ingenieur te 's-Gravenhage.
Aannemer: Hollandsche Maatschappij tot het maken van werken in Gewapend Beton te 's-Gravenhage.

Kosten aanleg hoofdbuizenet bedroegen f 40 000,-- bij ongeveer 3 000 aansluitingen.

Met ingang van 1 januari 1981 werd de drinkwatervoorziening overgenomen door het bedrijf van de gemeente Rotterdam.

AAN EEN VIJFENZEVENTIGJARIGE

Nu het jaar waarin je je vijfenzeventigste voltooit wel-dra is aangebroken, wil ik graag iets zeggen.

"Zèg" je wel iets tot een toren? Kan dat?

Er zijn wel eerder torens toegesproken; door anderen. Ik herinner mij in dit verband een gedichtje uit 1940, geschreven door een Zeeuw, die ver van huis en haard, na

de meidagen van dat jaar vernam dat de abdijtoren te Middelburg door oorlogsgeweld was verwoest. Een gedichtje opgedragen aan "de Lange Jan" dat, was het gewijd geweest aan een geliefde of aan een trouwe vriend ver weg, met niet dieper medegevoel geschreven had kunnen zijn.

Wat is dat met torens, althans met een aantal, dat daarmee een bijna tussen-menselijke relatie ontstaat? Ook met jou, Watertoren; ik schrijf dit met een hoofdletter. Bij een toren met een uurwerk, dat regelmatig slaat of, sterker nog, bij een toren met een carillon dat zich elk kwartier laat horen, is er mogelijk de overeenkomst van de "stem"; de stem van mens en klok. Men spreekt immers wel eens van "zingende torens"?

Maar dat alles geldt niet voor jou.

Is het de houding, de stand van de toren waardoor een toren nu eenmaal toren is? Wat is kenmerkender ook voor een mens, dan dat hij rechtop in het leven staat? Dus de overeenkomst in attitude?

Een mensenkind kan soms in heel pril stadium een indruk opdoen, die gedurende het gehele verdere leven fragmentarisch aanwezig blijft en van tijd tot tijd aan de oppervlakte komt. Uit eigen ervaring en door vergelijking met die van anderen leerde ik, dat rondom de tweejarige leeftijd bepaalde gebeurtenissen tot zo'n blijvende indruk kunnen leiden. Gebeurtenissen emotioneel geladen, dat wel.

Jij Watertoren, sedert 1912 in het hart van het dorp aanwezig, hebt over daken en geboomten heen heel wat gezien. Toen jij op de prille leeftijd van een tweejarige was of daaromtrent maakte ook jij zo'n emotioneel geladen gebeurtenis mee, zeg maar dramatisch. Je stond om zo te zeggen op de eerste rang.

Het Plein, toen het centrum van Barendrecht, recht voor je; de Dorpskerk direct links; het raadhuis schuin links beneden, vlak naast het doktershuis; de Singel rondom. En verderop? Alles rust en vrede zo ver je blik reikte, ook op die zomerse dagen van eind juli en op die eerste augustusdag.

Dan, hoe vreemd midden in de week en ook niet op de tijd dat de klok tot het middagmaal maant, begint deze ineens te luiden. Geen trouwerij of begrafenis, geen dijkdoor-

braak of brand. Nu ja, geen brand? In elk geval niet in Barendrecht.

Zie eens, daar beneden vóór het raadhuis; drie, al gauw tien en dan ineens een heleboel mensen, die een aanplakbiljet lezen. Op het Plein ook een groep mensen en ook daar - waar komen ze zo snel vandaan? - ineens een hele massa. Het halve dorp lijkt uitgelopen; mannen, vrouwen kinderen.

De eerste augustus 1914; Nederland mobiliseert!

Ik las er de populaire beschrijving over de jaren 1914 - 1918 van dr. P.H. Ritter Jr., "De Donkere Poort" nog eens op na, en ook nú weer constateerde ik het onvoorstelbaar grote verschil in maatschappelijke omstandigheden toen en nu.

Bijvoorbeeld: De regering had reeds op 31 juli tot mobilisatie besloten en de avondbladen van die dag hadden daar melding van gemaakt. Natuurlijk was dit des te meer het geval met de ochtendbladen van de eerste augustus. Desondanks kwam pas in de loop van die eerste augustusdag de bekendheid goed op gang.

Ik vermoed, beste Toren, dat de indruk toen opgedaan jou nooit meer geheel verlaten heeft, zij het met ups and downs.

De historicus Jan Romein heeft 1914 dan ook aangewezen als moment waarop de breuklijn in de geschiedenis van de laatste eeuwen zichtbaar is geworden.

Gelukkig heb jij ook ervaringen van minder ingrijpende aard. Ook dáár is jouw bestaan vergelijkbaar met dat van al je andere plaatsgenoten. Je zag het dorp groeien, wat de bebouwing betreft. Nu ben jij "een echte Barendrechter" en daarom ben ik er nog niet zo van overtuigd of je die groei kan waarderen.

Opnieuw maakte je een mobilisatie mee, maar toen was het de schok van die mooie meidag, vrijdag voor Pinksteren, die al het andere in schrikwekkendheid achter zich liet. Ook toen stond je op de eerste rang en kon je beter dan elke andere dorpsgenoot zien hoe die aanvankelijke stipjes, die afstaken tegen de klare ochtendhemel van de prille meidag, wit en alsmaar witter en groter werden tot ook jij uit de droom werd gewekt en daar parachutisten in herkende.

Toren, ik ken je alleen maar van gezicht. En ook dat is zo'n tussen-menselijk trekje.

Misschien heb jij in die pikdonkere tijd, die volgde op die vrijdag, de tiende mei, wel onderduikers schuilplaats geboden. Ervaring leerde, dat wie zichzelf in de waagschaal stelde ten behoeve van anderen, daar ook na beëindiging der bezetting vrij zwijgzaam aan voorbij is gegaan.

Maar nú toch echt iets over jouw functioneren, waarvoor je tenslotte tot aanzijn bent gekomen.

Op school - was dat in de derde of in de vierde klas? - leerde je over communicerende vaten. O wonder, de watertoren was gebouwd op het beginsel van de wetmatigheid van dat communiceren.

Als kind woonde ik in Rotterdam-Zuid, tweehoog. Het was toch maar die watertoren aan de verre Honingerdijk op Kralingen die zich manifesteerde, zodra je thuis de kraan in de keuken opendraaide en je drinkenskroes zich met een forse waterstraal vulde.

Verre watertoren - kraan in je moeders keuken; dat sprak tot je verbeelding. Ik vind het nog altijd jammer dat die directe relatie er niet meer is, sinds pompen het water door de leiding jagen en watertorens niet meer noodzakelijk zijn. Wéér zo'n stukje vervreemding. Alla, het is niet anders.

In Barendrecht ligt en lag, denk ik, dat allemaal wat overzichtelijker, directer. Waar je ook in onze gemeente bent, jou zie je immers altijd staan? Dat is ook aan de Bakkersdijk, en dat is ook aan de Noldijk zo, en ook nog wel ver daaroverheen....

Hoorde ik laatst een mooi verhaal waaruit blijkt hoe bepalend jij bent in het leven van dorpsgenoten.

Een gezin met grote jongens die moeder eens even in het zonnetje zouden zetten. Moeder kan er tegen; de jongens moeten nog uitkijken, dat zij niet zelf worden gepakt.

"Ma wil nooit met vakantie".

"Ja, zij wil wel met vakantie, maar niet ver weg".

"Ma wil altijd de watertoren kunnen blijven zien".

Zo, nu hoorde je het ook eens van een ander!

"Zien en gezien worden", twee kanten aan jouw bestaan. "Zien", zoals jij al heel vroeg zag op die onheilspellende augustusdag in 1914 en zien, maar dan in andere zin heel vroeg, de tiende mei 1940. Zien gelukkig ook die vele, vele andere dagen, waarop het leven van alle dag - licht en donker - zich aan jouw voet voltrok.

"Gezien worden"; het verhaal zoëven doorverteld, zegt ondertussen meer dan genoeg omtrent gehechtheid, zich thuis weten gerelateerd aan jouw aanwezigheid. Gezien worden ook zó; gaande de Dorpsstraat richting kruispunt Barendrechtsewegen, wordt het oog geboeid in N.W.-richting waar de bescheiden spits van de Dorpskerk en, schuin daarachter, jouw verschijning het uitzicht bepalen. Hoeveel Lange-, Korte-, Brede-, Smalle- en zó maar Torensstraten zullen steden en dorpen in ons land wel tellen? Evenzo vele aanwijzingen van perspectief op torens geboden, van dichtbij of van verder af. Perspectief waarvan schoonheid niet zelden wordt ondersteund door hoog oprijzende wolkenluchten. En zijn er machtiger luchten dan die tegen het westen?

Er wordt gewerkt aan plannen tot bebouwing "op de Kop van de Dorpsstraat", dat is dus nabij het zojuist genoemde kruispunt. Punt waar de oorspronkelijke situatie steeds minder herkenbaar is geworden. Wie ervaart daar nog, hetzij in oostelijke, hetzij in westelijke richting, de Dorpsstraat als één geheel?

Een bouwwerk, eenmaal gerealiseerd, is het resultaat van talloze compromissen, gevolg van feiten en omstandigheden, vaak onderling tegenstrijdig. Behoud, beter nog bevordering van het tot nog toe vertrouwde dorpsgezicht aldaar - uitzicht op beide torens - is m.i. ook zo'n feit, zo'n gegeven t.z.t. bij de bouw in acht te nemen. Laten we zuinig zijn op continuïteit. Er is al zo veel vervreemding.

TOT SLOT

Zoals na een bezoek aan een oude bekende achteraf het spijtig gevoel je kan overvallen dat wel veel, maar nog veel meer niet is gezegd, zo ervaar ik ook het bovengescrevene. Anderzijds, wie alles onder woorden wil brengen wordt ongenietbaar. Desondanks twee, nee, nog drie dingen.

Jouw leeftijd

Uit geraadpleegde gegevens in het gemeentelijk archief alhier, is mij wel zoveel gebleken, dat met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid is vast te stellen dat jouw 75e verjaardag zich volgend jaar aandient. Wanneer precies? Bij de officiële opening van de Gemeentelijke Bronwaterleiding op 12 september 1912, was je reeds volop in functie. Het lijkt mij in jouw geval niet doenlijk een "geboortedatum" nauwkeurig te bepalen. Daarom pin ik je niet vast op een verjaardag, maar op een jaar.

Jouw uiterlijk

Je karakteristieke verschijning, zo heb ik met vele anderen lange tijd gemeend, moest wel uniek zijn onder de watertorens in ons land; maar zó was het niet. Het volgende ter illustratie.

Een plaatsgenoot van jou reisde korte tijd na de oorlogshandelingen van mei 1940 vanuit het Noorden, nog voorbij de stad Groningen, terug naar huis. De spoorverbinding was nog verbroken. Bezit van een auto was nog niet algemeen. Zijn route leidde o.a. via de tramverbinding Groningen-Drachten-Heerenveen-Lemmer, schakel in de verbinding Holland-Groningen waarin een dag- en een nachtboot Amsterdam-Lemmer mede was opgenomen. Een reisweg gekozen vooral door hen die niet ruim bij kas waren en zich daardoor minder gerief en lange duur moesten laten welgevalen. Jouw plaatsgenoot, zo zou hem later blijken, bereikte Barendrecht eerst in de loop van de volgende dag.

Reeds een aantal uren op pad was hij dan toch tot Heerenveen genaderd en onverwacht, het moet hem een ondeelbaar moment als een fata morgana overkomen zijn, verscheen hem daar het beeld van de Barendrechtse watertoren. Ontnuchterende ervaring. Vele jaren, beste toren, stond daar in het Friese Haagje je drie jaar jongere broertje.

"Stond"; thans is jouw verschijning uniek in den lande.

Jouw aanwezigheid

Niet uniek; maar toch ook weer niet zó vanzelfsprekend is jouw aanwezigheid, naast die beide andere torens op ons eiland. Die van Hendrik-Ido-Ambacht en van Zwijndrecht. Beide torens functioneren nog op de wijze van watertoren, namelijk de toren van Zwijndrecht gedurende

de nachtelijke uren als het verbruik laag is; de Ambachtse toren nog 24 uur per etmaal, namelijk voeding direct vanuit het reservoir hoog in de toren. Ook de drinkwatervoorziening in ons dorp geschiedde, tot aan de opheffing van het eigen bedrijf, op deze wijze. De torens van het dorp IJsselmonde, van Slikkerveer en Rijsoord legden het loodje. Afgaande op mijn memorie kan ik mij niet herinneren dat elders op het eiland ooit watertorens hebben gestaan. Als ik fout ben, gaarne reactie! Jij mag dan niet meer functioneren als Watertoren, als Toren functioneer je nog volledig, in het hart van Barendrecht. Dat is dan - ten naaste bij - ook in het hart van IJsselmonde.

Dezer dagen in gesprek met een graficus wiens werkterrein ligt in en om Rotterdam, viel de aanduiding "Beeldmerk van Barendrecht"; karakteriserend het merkwaardig evenwichtige silhouet, gevormd door het slanke spitsje van de Dorpskerk en de daarnaast oprijzende bakstenen watertoren, gekroond met grijze kop.

Toren het ga je goed!

Je jaargenoot,

H. van Herwerden

NASCHRIFT

Graag wil ik mijn erkentelijkheid laten blijken aan hen, die zo vriendelijk waren mij behulpzaam te zijn door het aanreiken van documentatie of door het geven van inlichtingen tijdens gesprekken.

Ik noem:

medewerkers ten gemeentehuize, o.a. behulpzaam bij het lichten van bescheiden over de jaren 1912 en ouder; directie en medewerkers van het Museum Willem van Haren te Heerenveen, met name voor de toezending van de uitgebreide serie afbeeldingen en het aanreiken van documentatie omtrent de architect Roelof Kuipers;

de heren J. Visser, J. Gouman en M.G. Zandee, resp. bedrijfsleider Waterleidingbedrijf te Hendrik-Ido-Ambacht en oud-bedrijfsleiders bij de Waterleidingbedrijven van Barendrecht en van Zwijndrecht;

de heer S. Pama, bestuurslid van de Stichting industrieel Erfgoed Rijnmond.

De niet met name genoemde "tipgevers", goed voor enkele alinea's anekdotische informatie, herkennen zichzelf zeker bij het nalezen.

v.H.

OVER KERKSCHIEDING TE BARENDRECHT EN EEN OUD KERKRAAM

"De Schakel" van 13 november 1986 bevatte een foto van de achterzijde van de groentewinkel D. Baan, gevestigd aan de Dorpsstraat 68. Tijdens herbouwwerkzaamheden aldaar, zijn dichtgemetselde boogramen te voorschijn gekomen. Een vrij uitvoerig bijschrift geeft verklaring omtrent de oorsprong van het afgebeelde metselwerk, namelijk een voorziening omstreeks midden vorige eeuw aangebracht in een schuur, toen deze als kerkruimte in dienst werd genomen.

Vooraf interessant is de bij deze verklaring tevens opgenomen verwijzing naar de achtergrond, waaruit de indienststelling van de schuur als kerkruimte voortvloeide. Voor wie in deze achtergrond en alles wat daarmee te maken heeft of heeft gehad belangstelt, noem ik de in de handel te verwachten publikatie van ons medelid J.E.J. Blinde. Bovendien zal in de laatste week van januari 1987 alhier een expositie worden ingericht over 100 jaar Gereformeerde Kerk Barendrecht. Het behoeft nauwelijks vermelding, dat ook dáár de heer Blinde dragende kracht is.

Dat aan de gebeurtenissen op kerkelijk terrein van honderd tot honderdvijftig jaar geleden, die ook in Barendrecht hun sporen achterlieten, ons Contactblad aandacht besteedt, zal niemand verwonderen. De heer Blinde, daar ten behoeve van de redactie om gevraagd, nam de moeite over dit onderwerp een uitvoerig opstel te schrijven. Met zijn instemming nam ik daaruit gedeelten over, in de veronderstelling, dat wie breed wil worden geïnformeerd zich tot de tentoonstelling zal wenden en zich het genoemde boekwerkje zal aanschaffen.

Vermeldenswaard is nog, dat de expositie voor een belangrijk deel "gevoed" zal worden met materiaal, afkomstig uit het archief van onze vereniging.

Citaten uit het opstel, tot uittreksel samengevoegd.

"In de zestiende eeuw is ook in Barendrecht de toen geldende Kerkorde (= kerkinrichting) der Gereformeerde gezindheid aangenomen. De consolidering vond haar afsluiting in de Grote of Nationale Synode van Dordrecht, gehouden in 1618/1619.

Maar met name in de achttiende eeuw kwam er innerlijke versterving. De Kerk was in die dagen aan de grootste verwarring ten prooi en verkeerde lange tijd in een toestand van rechtsonzekerheid. Geen wonder dat de - na de Franse overheersing - uit ballingschap teruggekeerde koning Willem I er gemakkelijk in slaagde aan de Gereformeerde Kerken een organisatie te geven die vastheid en zekerheid, na de dagen van verwarring, zou brengen.

In 1816 namelijk legde koning Willem I aan de vervallen Gereformeerde Kerken in Nederland, door middel van een "Algemeen Reglement voor het bestuur der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden" een haar wezensvreemde besturenorganisatie op en wijzigde haar naam in "Nederlandsche Hervormde Kerk". Het Algemeen Reglement was een belemmering voor de ontwikkeling van de kerk en was één der oorzaken van de verdeeldheid in de negentiende eeuw.

Tot een breuk met de Nederlandsche Hervormde Kerk kwam het in 1834, toen in Ulrum de kerkeraad en bijna alle leden der gemeente de "Akte van Afscheiding of Wederkeering" tekenden.

In Barendrecht werd op 14 januari 1838 de eerste brief van twee Hervormde lidmaten bij de N.H. kerkeraad ontvangen. In 1839 staan 32 zielen ingeschreven bij de zich noemende "Christelijke Afscheiden Gemeente" van Barendrecht. Zij houden dan goedsdienstoefeningen in een woning aan de Develssluis te Heerjansdam, te zamen met de Heerjansdamse Afscheidenen. In 1841 staan zij op zichzelf en kerken dan in een vlasschuur van Krijn Dorsman, waar nu groentehandel Baan is gevestigd.

De eenheid liet nogal te wensen over. Bezwaarden maakten zich al spoedig los van de rest van de Afscheidenen

en vormden eigen gemeenten onder de naam: "Gereformeerde gemeenten onder 't kruis" en verenigden zich landelijk in juni 1844 in een eigen kerkverband. Ook in Barendrecht. Zij institueerden een gemeente op 17 maart 1868 en zetten de (trouw gebleven) Afgescheidenen uit de vlasschuur om er zelf te kunnen kerken. De aldus verdrevenen lieten een gebouw neerzetten vlak naast de vlasschuur, met een woning voor de predikant daartussen.

Landelijk vonden in 1869 deze beide groepen zich weer onder de naam Christelijke Gereformeerde Kerk.

Alhier duurde het nog tot 1890 eer beide kerken werden samengevoegd.

Naast dit vorenvermelde ontstond, wederom in de Nederlandse Hervormde Kerk, een beweging, die uitmondde in de zogenaamde "Doleantie", tengevolge waarvan een aantal kerkeraden van de Hervormde gemeenten, ten einde het beijdend karakter te handhaven, brak met de Hervormde bestuursorganisatie. Het was hierbij niet de bedoeling om af te scheiden, maar terug te keren naar de Dordtse kerkorde van 1618/1619 en zodoende de kerkorde van 7 januari 1816 (koning Willem I) voor vervallen te verklaren. Toch leidt ook dit tot verbreking. Zō in Amsterdam, waar voor tachtig leden van de kerkeraad op 1 februari 1886 de afzetting in hoogste ressort wordt bevestigd. Daarop brak deze afgezette kerkeraad de band met de besturen der Nederlandsche Hervormde Kerk op 16 februari 1886. Terugkerend tot de oude Dordtse kerkorde, die tot 1816 had gegolden, trad men thans op onder de naam: "Nederduitsche Gereformeerde Kerk", met de toevoeging "Dolerende", dat is: klagende over de onwettige beroving van haar kerkgoed.

In Barendrecht geschiedde een en ander op 29 januari 1887. Naast de Nederlandsche Hervormde gemeente waren er dus op dat moment een Nederduitsche Gereformeerde Kerk en beide boven reeds vermelde Christelijke Gereformeerde Kerken, die pas in 1890 weer zouden samengaan. Tenslotte fuseren in 1895 de Nederduitsche Gereformeerde Kerk en de inmiddels weer tot eenheid gekomen Christelijke Gereformeerde Kerk alhier tot "Gereformeerde Kerk". Landelijk bleef echter een klein gedeelte van de Christelijke Gereformeerde Kerk bestaan, van waaruit zich toch

ook hier weer in 1898 een gemeente van die signatuur institueerde."

Aan het bovenstaande voeg ik nog toe, dat de beide grote protestante kerken, namelijk de Gereformeerde Kerken en de Nederlandse Hervormde Kerk sedert midden zeventiger jaren op landelijk en plaatselijk niveau werken aan het project "Samen op weg". Een door de tijdsomstandigheden geboden wijze van samenwerking, waarvoor veel volharding en moed opgebracht moet worden.

H. van Herwerden

BOEKENNIEUWS

.....

KLEINE BARENDRECHTSE HISTORIËN

Nog meer feestelijk nieuws in deze "feestmaand". Onze vereniging geeft haar eerste boek(je) uit om het tienjarig bestaan luister bij te zetten.

Dit boek, Kleine Barendrechtse Historiën, zal op de avond van 10 december 1986 worden aangeboden, evenals het hierna aangekondigde boek van de heer Overwater.

Het telt 112 bladzijden en de afmetingen zijn 16 x 24 cm. De inhoud bestaat uit een verzameling artikelen met a.e.v. als onderwerp: de Nederlandse Hervormde Kerk, landbouw, aardbeien, vondsten aan de Oude Maas, Barendrechtse brug, alsmede een bloemlezing uit de verschenen Contactbladen; foto's verluchten de tekst.

U ziet afwisseling genoeg. De prijs bedraagt slechts f 15,--. Het boekje is na 10 december verkrijgbaar in het Verenigingsgebouw, 2e Barendrechtseweg 181 of bij het secretariaat, Singel 32. Na 15 december ook bij Boekhandel Bert Onnink.

Geïnteresseerden buiten Barendrecht kunnen het telefonisch of schriftelijk bestellen. De verzendkosten zijn nog niet bekend.

J.W.E. Kouw

DE DOOP- EN TROUWBOEKEN VAN BARENDRECHT

Op de bijeenkomst van 10 december 1986 zal ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de H.V.B. een boek worden aangeboden, getiteld

"DE BARENDRECHTSE DOOP- EN TROUWAKTEN IN DE 17E EEUW".

Naast een transcriptie van de inschrijvingen van 1606 tot 1700 bevat het boek (ISBN 90-71767-02-7) een inleiding met beschouwingen en statistieken, een lidmatenlijst van 1610, een register van familienamen, enz.

Deze akten konden tot heden alleen op het Rijksarchief in Den Haag worden geraadpleegd, van fotokopieën in ons bezit of via ons kaartsysteem, dat nog niet voltooid is. Door het beschikbaar komen van deze uitgave kan men nu thuis, zonder problemen met het moeilijk leesbare schrift, de oude akten raadplegen om de familiestamboom aan te vullen.

Het boek telt 162 blz., meet 17 x 25 cm en heeft afbeeldingen van de oorspronkelijke akten. Het is te koop voor slechts f 15,— bij Boekhandel Bert Onnink. Verzendkosten zijn nog niet bekend. Voor leden is de prijs f 13,50, afgehaald in het Verenigingsgebouw of bij ondergetekende. Bezoekers van de bijeenkomst betalen de ledenprijs.

A.M. Overwater

KOPIJ VOOR HET MAARTNUMMER 1987 INLEVEREN VOOR

15 FEBRUARI 1987.

Adres Historische Vereniging Barendrecht:

2e Barendrechtseweg 181, 2991 GK Barendrecht
tel. 01806 - 18142

+++++

BESTUUR

- Hr. G. van der Schoor - voorzitter
Rijnstraat 17
tel. 13200
- Mw. J.W.E. Kouw - secretaris
Singel 32
tel. 16059
- Hr. G.J.A. Volgering - penningmeester
Jacoba Pompevliet 63
tel. 15768
- Hr. P. van Bergelijk - lid
Ziedewijdsedijk 59
tel. 12252
- Hr. W.M. Groenenboom - lid
Voordijk 267
tel. 12617
- Hr. M. Zoutendijk - lid
Oranjestraat 2a
tel. 14200

+++++

LEDENADMINISTRATIE

- Hr. A.M. Overwater
Jaagpad 65
tel. 12152

+++++

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit het Contactblad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

+++++

WERKGROEP BODEMONDERZOEK

Contactpersoon: Mw. H.A. Flomp-Monshouwer
Develsluis 6
Heerjansdam
tel. 01857 - 1923

WERKGROEP GENEALOGIE

Contactpersoon: Hr. A.M. Overwater
Jaagpad 65
Barendrecht
tel. 01806 - 12152

WERKGROEP FILMARCHIEF J. SCHOP

Contactpersoon: Hr. H. Oldenhof
Rietgors 7
Barendrecht
tel. 01806 - 19273

WERKGROEP BARENDRECHT VAN VROEGER OP ANSICHT EN FOTO

Contactpersoon: Hr. G. van der Schoor
Rijnstraat 17
Barendrecht
tel. 01806 - 13200

WERKGROEP HISTORISCH BOERDERIJ ONDERZOEK

Contactpersoon: Hr. A.G.W. Wesdorp
de Zeeg 25
Barendrecht
tel. 01806 - 13872

WERKGROEP TENTOONSTELLINGEN

Contactpersoon: Mw. J.W.E. Kouw
Singel 32
Barendrecht
tel. 01806 - 16059

+::+::+::+::+